

A IX. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus rezümékötete
Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2026.
ISBN 978-963-358-448-4

25. szimpózium

A tulajdonnevek mint az identitástudat és a magyarságkép alakítói és tükrözői

Szervezés: Kecskés Judit, Slíz Mariann, Tóth Valéria
Tudományterület: nyelvtudomány, névtan

GLOBALIZÁCIÓ ÉS IDENTITÁSŐRZÉS AZ UTÓNEVEKBEN AZ ELMÚLT MÁSFÉL ÉVTIZEDBEN MAGYARORSZÁGON

Raátz Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az elmúlt évtizedek utónéavadását egyszerre jellemzi az új, nemzetközileg is ismert, gyakori nevek választása, illetve a feledésbe merült régi nevek, azok alakváltozatainak újjáélesztése. Így a globalizációra és az identitásőrzésre való igény egyidejű jelenléte az elmúlt másfél évtized hazai névadási gyakorlatában is kimutatható. Hasonlóan ez a kettős tendencia jellemzi ennek az időszaknak a hivatalosan kérelmezett és elfogadott új utóneveinek típusait is.

Az előadás egyik célja, hogy a fenti állítást bizonyítsa a hivatalos névstatisztikák és az elfogadott, újonnan kérelmezett utónevek főbb típusainak bemutatásával, azok elemzésével. A másik cél, hogy egy 2013-as és annak kérdéseit részben megismételt friss 2026-os online kérdőíves felmérés eredményeit felhasználva bemutassa és összegezze a vizsgált időszak főbb névválasztási motivációit, illetve felvázolja a két időszak azonos, illetve eltérő jellemzőit.

A fenti adatokra is alapozva az előadás záró része kitér arra a kérdésre, hogy lehet-e, érdemes-e, illetve milyen mértékig törvényekkel, egyre szigorodó szabályozásokkal beavatkozni a hazai utónévválasztás, névhasználat folyamatába.

MAGYARSÁGKÉP AZ UTÓNEVEK TÜKRÉBEN. AZ UTÓNÉVISELÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK KÖZELMÚLTBELI VÁLTOZÁSAI

Hauber Kitti – Kovács-Sipos Bíbor Klára – Kozma Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport névtani munkacsoportjának közös előadása. Célja bemutatni az utónévvá-

selést szabályozó 2010. évi I. törvény 44. § (4a) bekezdésének 2025. augusztusi módosítását, annak társadalmi és szakmai, elsődlegesen alkalmazott névtani vonatkozásait, hatásait. Az előadásban ismertetjük, hogyan változott a törvénymódosításnak megfelelően az utónévkérelmezés folyamata és az ELTE NYTK-nak az e folyamatban betöltött szerepe. Kitérünk a KTM, a KIM és az ELTE NYTK együttműködésére, valamint bemutatjuk az ELTE NYTK újonnan felállt Névbizottságát és annak munkáját. Emellett felvázoljuk, milyen elvek és szakmai szempontok vezettek az utónév-kérelmek szakmai véleményezése során alkalmazott Alapelvek felülvizsgálatához, módosításához, illetve miképp alakult az anyakönyvezhető utónevek listája a 10/2025 (IX. 3) KIM-rendeletben a 2025. szeptember 3-án a Magyar Közlöny 101. számában közzétett állapothoz képest.

AZ ELMÚLT ÉVTIZEDBEN KÉRELMEZETT UNISZEX NEVEK ELEMZÉSE

Raátz Judit – Takács Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Magyarországon hivatalosan nem lehet olyan utónevet bejegyeztetni, amelyet mindkét nem viselhet. Ezt a 2010. évi I. törvény 44. §-ának (3) bekezdése jogilag is szabályozza, így a magyar utónevek közé nem kerülhetnek be olyan nevek, amelyek más országokban uniszexnek számítanak. Ennek ellenére a névkérelmek között minden évben egyre nagyobb számban fordulnak elő ilyen típusú nevek is.

Előadásunkban először áttekintjük az uniszex név fogalmát, a megnevezésére használt terminusokat, illetve a hozzá kapcsolódó legfontosabb külföldi, valamint magyar nyelvű kutatásokat, majd az Utónévbizottsághoz 2018–2025 között érkezett, más névanyagban uniszexnek számító nevek sajátosságait határozzuk meg. Kutatásunk korpuszát közel 350 utónév alkotja, amelyeket eredetük, szemantikai, hangtani és alaktani sajátásaik alapján elemzünk. Előadásunkat egy 2026 tavaszán 150 fő bevonásával végzett, uniszex nevekre vonatkozó online attitűdvizsgálat elemzésével zárjuk.

NYELVÉSZETI MEGJEGYZÉSEK A MAGYAR TÖRZSSZÖVETSÉG KIALAKULÁSÁHOZ

Aydemir Hakan

Istanbul Medeniyet University

Az előadás Berta Árpádnak (1988–2004) a magyar törzsszövetség kialakulására vonatkozó hipotézisét vizsgálja és új nyelvészeti adatok alapján kritikai módon újraértékeli. A magyar törzsnevek eredete régóta vita tárgya a magyar nyelvudományban és történetírásban. A korábbi kutatásokkal szemben az előadás amellet érvel, hogy

a törzsnevek nem alkotnak egységes, katonai jellegű rendszert, és nem vezethetők vissza egységes török eredetre. Az elemzés rámutat arra is, hogy a törzsnevek nem egy központi elnevezési folyamat eredményei, hanem eltérő eredetű és funkciójú megnevezések.

GYULÁK ÉS ETELKÁK: ADALÉKOK A 18–19. SZÁZADI NEMZETI KERESZTNÉVDIVATHOZ

Kovács-Sípos Bíbor Klára

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A 18. század utolsó évtizedeitől kezdődően figyelhető meg a nemzeti keresztnévadás divatjának első hulláma Magyarországon, amelynek során idővel egyre többen – elsősorban a nemesi, illetve a műveltebb társadalmi rétegek – választottak a születendő gyermekeik számára a korszakban felújított, régi magyar (vagy annak tartott) keresztsneveket, illetve írói névalkotásokat a korabeli népszerű, honfoglalást tematizáló irodalmi művekből. Bár sokszor nehéz meghatározni a névdivatok kiváltó okait, a szóban forgó neveknel erőteljesen jelen van a nemzeti öntudat kialakulásával összekapcsolódó, kifejezetten nemzeti identitást és hovatartozást kifejezni kívánó névadási motiváció. Az előadás a nemzeti nevek divatjának hátterében meghúzódó társadalmi, művelődéstörténeti folyamatokat kívánja illusztrálni két egykori divatnév, a Gyula és az Etelka névadási történetén keresztül, megvizsgálva a divattossá válásuk kezdeteit, mintázatait, lehetséges motivációit, valamint az egyes nevekhez fűződő korabeli attitűdöket, narratívákat. Az előadás számba veszi a korabeli népszerű irodalmi művek névdivatra kifejtett hatását, illetve kitér a két név divatjának későbbi alakulására is.

A NEMZETI KERESZTNÉVKINCSTŐL ELTERJEDÉSE A 19. SZÁZADBAN: A FELÚJÍTOTT NEVEK PÉLDÁJA

Slíz Mariann

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az előadás a középkor végére kihalt, majd a reformkor és a romantika idején a nemzeti névkincs megalkotása során felújított nevek 19. századi elterjedésének ütemét mutatja be, elsősorban a férfinevekre koncentrálva.

CSALÁDNEVEK KÖZÉP-EURÓPÁBAN. A VISEGRÁDI ORSZÁGOK CSALÁDNEVSZÓTÁRÁNAK TANULSÁGAIBÓL

Farkas Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az előadás a magyar családnevek, illetve a visegrádi országok családnévanyagának jellemzőit: egyes sajátosságait, illetve különbségeit állítja figyelmének középpontjába. Megállapításait elsősorban a visegrádi országok közelmúltban elkészült többnyelvű, online elérhető családnévszótárának tartalmára, a különböző névállományok összehasonlító vizsgálatára alapozza.

A „MAGYAR” CSALÁDNEV KONCEPCIÓJA AZ ÁLLAM SZEMSZÖGÉBŐL

Hauber Kitti

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az előadás célja bemutatni hogyan alakult az évszázadok során a családnév és főként a magyar családnév percepciója a jogalkotók és az anyakönyvi szervek szempontjából, hogyan zajlott és zajlik ma is a magyar családnév kodifikációja, és a szabályozás mely korszakaiban mennyiben támaszkodott a jogalkotó és az állami vezetés a nyelvtudományra, illetőleg mennyire engedett teret a névkutatók szakmai álláspontjának a jogszabályok megfogalmazásában és alkalmazásában.

Mivel az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 49 § (6) bekezdésének alapján 2023 óta komoly szerep jut a névkutatóknak a családnév-változtatások elbírálásában, a jogszabályok értelmezésében és alakításában, szükséges lehet a mai szemszögből áttekinteni, milyen névmenedzselési stratégiákat lehet kimutatni az elmúlt közel 250 évből, és vajon változtak-e és mennyiben ennek kultúrpolitikai céljai.

Az előadás első felében bemutatom kronológiai rendben, hogyan értelmezte a magyar állam a családnév kategóriáját az első királyi rendeletektől az anyakönyvezésre vonatkozó I. törvény 2023. júliusi módosításáig. Konkrét példák alapján felvázolom, mit ért a magyarországi jogalkotó a magyar családi név kategóriáján, a magyar családnevek rendszerén és a magyar hagyományokhoz illő hangzáson. Majd ismertetem, hogyan került értelmezésre az ELTE NYTK Nyelvhasználati és nyelvi tanácsadási kutatócsoport névtani munkacsoportja, valamint az ELTE NYTK Névbizottság által az I. törvény 49.§ (4) bekezdésének a) pontja. A kutatás forrásai a BFKH Állampolgársági és Anyakönyvi Főosztály Névváltoztatási és Anyakönyvi Osztály által az ELTE Nyelvtudomány Kutatóközpont részére megküldött családnév-változtatási ügyek és névadatok, valamint az ELTE NYTK által kutatási célokra létrehozott Magyar családnév-változtatási adattár (MCsvA.).

A SELMECI DIÁKNEVEK MINT A KÖZÖSSÉGI IDENTITÁS KIFEJEZŐESZKÖZEI

Kecskés Judit

Miskolci Egyetem

Az előadás a selmeci diákhagyományokhoz kötődő sajátos ragadványnévrendszert mutatja be, a ragadványneveket az identitás szimbolikus jeleként tárgyalja empirikus (kérdőíves) kutatásra alapozva. A selmeci diákhagyományok az 1735-ben Selmecbányán alapított Bergscholából indultak, s a diákszervezetek 1820-as évekből fennmaradt dokumentumai szerint elsődleges céljuk az eltérő nemzetiségű, soknyelvű diákság összekovácsolása, a közösségi identitás kialakítása volt. Az akadémia 1919-ben Sopronba, 1949-ben Miskolcra költözött, terjeszkedett újabb karokkal s újabb városokba (Dunaújvárosba, Székesfehérvárra), de a hagyományait megőrizte a 21. századig. Az utódintézményekben működő diáktársaságok közös kezdeményezésére 2014-ben a Selmeci diákhagyományok felkerültek az UNESCO szellemi és kulturális örökség magyar nemzeti jegyzékére. Az előadás e nemzeti örökséghez kapcsolódó elsődlegesen a Miskolci Egyetemhez kötődő ragadványneveket vizsgálja. A tulajdonnevek egyéni és csoportidentitásjelölő funkciójáról számos tanulmány született (Tolcsvai 2008; Bauko 2014; Hoffmann 2014), amelyhez csatlakozni kíván a kutatás, így bemutatja a csoportidentitás kifejezésének nyelvi (szerkezeti szintű és lexikális) eszközeit, a nevek kulturális lehorgonyozottságának nyelvi elemeit, valamint kérdőívek alapján választ ad arra, hogyan a épülnek be ragadványnevek a hagyományörző hallgatók önazonosság-tudatába, s részévé válnak-e megkeresztelt oktatók identitásépítésének.

Bauko J. 2014. A tulajdonnév identitásjelölő funkciója. In: Bauko J., Benyovszky K. (szerk.) A nevek szemiotikája. Nyitra – Budapest : Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság. 78–96.

Hoffmann I. 2014. Név és jelentés. In: Bauko J., Benyovszky K. (szerk.) A nevek szemiotikája. Nyitra – Budapest : Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság. 5–21.

Tolcsvai Nagy G. 2008. A tulajdonnév jelentése. In: Bölcskei A., N. Császi I. (szerk.) Név és valóság. (A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai). Budapest : Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. 30–41.

A HATÁRJÁRÓ OKLEVÉL MINT A HELYNÉVTÖRTÉNET FORRÁSA

Pelczéder Katalin

Pannon Egyetem

A határjáró oklevelek több tudományterületnek szolgálnak értékes forrásul, többek között a történettudománynak, a régészetnek, a történeti földrajznak, a néprajznak és a nyelvészetnek. A tervezett előadásban azt vizsgálom több, részletesen feldolgo-

zott Árpád-kori határjárás szövegére támaszkodva, hogy a nyelvtörténetben, azon belül a helynévtörténeti kutatásokban hogyan használható fel ez a forrástípus.

A helynévtörténeti kutatások a határleírások kapcsán a magyar nyelvű szórványokkal, azok közül is elsősorban a helynevekkel foglalkoznak. De magának a határleírásnak mint sajátos szövegtípusnak a vizsgálata, a szöveg szerveződésének, a helymegjelölések logikájának az elemzése is járhat nyelv- és névtörténeti hozadékkal. Előadásomban megkísérlem meghatározni a határleírások főbb tartalmi elemeit és a hely(nev)ek azonosítása szempontjából fontos szövegtani jellemzőit. A történettudományi szakirodalomra támaszkodva bemutatom a határjelek egyes típusait és ezek nyelvi kifejezési formáit a korai ómagyar kori forrásokban. Ennek kapcsán a következő kérdésekre keresek választ: milyen nyelvi megoldásokkal történik a helyek egyértelmű, pontos azonosítása; a helynevek milyen funkciókban jelenhetnek meg a szövegben, milyen szerepet töltenek be az egyes határjelek megadásában; mely objektumokat jelöltek inkább helynévvel, melyeket inkább köznévvvel, illetve szintagmatikus szerkezettel vagy körülírással. Az elemzés anyagát a közelmúltban monografikus, nyelvészeti szempontú feldolgozásban részesült oklevelek határleírásai alkotják (Tihanyi alapítólevél, Százdi alapítólevél, Garamszentbenedeki alapítólevél, Bakonybéli összeírás, Tihanyi összeírás).

A vizsgálat nyelv- és névtörténeti szempontból azzal járulhat hozzá a kutatásokhoz, hogy ráirányítja a figyelmet a határleírás mint sajátos szövegtípus kontextusában végzett elemzés jelentőségére, amely az egyedi esetekben segítséget nyújthat a helyfajták meghatározásában, a tulajdonnév és a köznév elkülönítésében, a névszerkezet rekonstruálásában és a névadási motiváció feltárásában.

ONE KINDRED, A HUNDRED PLACES: A MULTILINGUAL WORKFLOW FOR LOCALIZING LATE MEDIEVAL HUNGARIAN TOPONYMIC SYSTEMS

Teleki Béla

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

The paper introduces a multilingual, reproducible workflow for localizing late medieval Hungarian place-names and interpreting their variation as evidence of social mobility and territorial expansion within the Kingdom of Hungary. As a case study, it reconstructs the spatial footprint of the Garazda kindred through approximately one hundred estate-related toponyms dispersed across the realm. The corpus draws on Latin charter practice and its vernacular interfaces, tracing Hungarian, Slavic, and Germanic name-forms alongside Latinized spellings. The workflow combines philological normalization and variant clustering, source-criticism of documentary contexts, cross-referencing with historical gazetteers, and GIS-based localization with explicit uncertainty ratings. On this basis, the paper proposes a hypothesis of toponymic correlation: recurring cross-language patterns can be mapped to iden-

tifiable historical processes (branching of kindreds, acquisition strategies, and regional integration). The aim is to provide both a transferable methodological template and a contribution to the congress theme by showing how multilingual names help reconstruct historical landscapes and the dynamics of the pre-modern Hungarian political community.

A TERMÉSZETI KÖRNYEZETRE UTALÓ TELEPÜLÉSNEVEK NÉVADÁSI HÁTTERE

Kovács Éva

Debreceni Egyetem

A természeti környezetre utaló településneveket – a sajátosságviszonyt kifejező településnevek másik két csoportja, a humán környezetre utaló (pl. személynévi, törzsnévi, népnévi, foglalkozásnévi stb.), valamint az épített környezetre, emberi tevékenységre utaló (pl. lakóépületre, bányákra, vásártartásra stb. utaló) településnevek mellett – a magyar településnév-rendszer fontos névtípusának tarthatjuk. E települések – a másik két említett kategóriától eltérően – az ember tevékenységétől függetlenül is létező helyekkel, entitásokkal állnak összefüggésben. A természeti környezetre utaló települések tehát az ember tevékenységétől függetlenül is létező helyekről kapták megnevezésüket, ennek alapján a hagyományosan természeti neveknek nevezett névfajttával mutatnak rokonságot, noha mint településnevek természetesen a műveltségi nevekhez tartoznak. A szakirodalom a két nagy névcsoport között a fő különbséget abban látja, hogy a természeti nevek létrejöttében és használatában elsősorban a nyelvi-kommunikációs szükségletek játszanak szerepet, a műveltségi nevek esetében viszont a társadalmi motívumok is jelentős súllyal vannak jelen a névadáskor.

Előadásomban funkcionális nyelvészeti megközelítés alapján e speciális helyzetű névtípus, a természeti környezetre utaló településnevek mögött meghúzódó névadói, illetve névhasználói háttér felderítésére teszek kísérletet. Kognitív szempontok alapján tekintem át a természeti nevek (pl. a víznevek, domborzati nevek, erdőnevek stb.) és a műveltségi nevek (köztük a településnevek) közti eltéréseket (pl. keletkezésük, nyelvi jellegük stb.), s igyekszem átfogó képet adni a természeti környezetre utaló településnevek nyelvhasználatáról, illetve térszemléletéről.

VÍZNEVEINK MINT NEMZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGÜNK

Wendl Dávid

Debreceni Egyetem – Eötvös Loránd Tudományegyetem

A helynévhasználat az emberi civilizációk hajnalától minden kultúra sajátos jelensége. Különböző korokra, kultúrákra és társadalmi csoportokra különböző névhaszná-

lati minták jellemzőek. Egy közösség, egy nemzet kulturális örökségének kiemelt eleme annak helynévkincse. Az előadás témája a víznevek nemzeti és kulturális örökségként való értelmezhetősége a Kalocsai Sárköz víznévrendszerén keresztül. Az eredetileg álló- és folyóvizekkel sűrűn szabdalta táj a 19. században, a Duna medrének szabályozását követően, a mocsarak, vizek lecsapolásával változott meg gyökeresen. Ekkor kezdődött meg a táj máig tartó sivatagosodása. Az egykor itt létező vizek ezreinek fokozatos eltűnésével nem csupán a gazdálkodás jellege változott meg gyökeresen, hanem számos, korábban nagy jelentőségű néprajzi elem tűnt el nyomtalanul a nép életéből. A helynévkincs, s annak részeként a víznévrendszer egy olyan rétege e táj kulturális örökségének, amely fokozatosan válik élő organizmusból nyelvtörténeti fossziliává. A mi feladatunk ennek az örökségnek, a helyneveknek, így a vízneveknek az összegyűjtése, elemzése és közreadása a tudomány, a kultúra és a közigazgatás rendelkezésre álló eszközeivel.

A MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR MINT A NYELVTÖRTÉNETI KUTATÁSOK FORRÁSA

Tóth Valéria

Debreceni Egyetem

A Magyar Nemzeti Helynévtár azzal a céllal indult útjára, hogy a magyar nyelvterület élőnyelvi és történeti helyneveit többféle formában (adatbázisként és szótári könyvsorozatként) közreadja. Arról, hogy ez a munka milyen haszonnal járhat a közművelődés és a tudományos kutatás számára, már több helyen esett szó. A mostani előadásomban azt mutatom be, hogy miképpen szolgálja ez a hatalmas nyelvi állomány már most is a nyelvtörténeti kutatásokat. Azáltal ugyanis, hogy a Magyar Nemzeti Helynévtár a nyelvterület különböző részeiről tartalmaz összeállított helynévszótárakat, amelyek egy része már az adatbázisban is elérhető (nevekre kereshető formában is), jó néhány nyelvtörténeti (főként hangtörténeti, morfológiai, dialektológiai, lexikális) jelenség vizsgálatához nyújt gazdag és eddig jórészt kiaknázatlan nyelvi anyagot.

A CSÍKI HELYNEVEK GYŰJTÉSÉNEK 19–20. SZÁZADI TÖRTÉNETE

Csomortáni Magdolna

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

A tudománytörténeti előadás azokról a helynévgyűjtési törekvésekről tájékoztat, amelyek a korábbi századokban a csíki települések helynévállományainak a feltárására irányultak. Bemutatja Pesty Frigyes 19. századi országos helynévgyűjtésének és

Szabó T. Attila 20. századi erdélyi történeti helynévkutatásainak csíki eredményeit, kitérve azok jelentőségére is.

A HELYNÉVISMERET VÁLTOZÁSAI A 21. SZÁZADI ERDÉLYBEN (HELYNÉVISMERET ÉS HELYNÉVHASZNÁLAT SZUCSÁGBAN)

Tamás Csilla

Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jakó Zsigmond Kutatóintézet, Kolozsvár

Szucság vegyes lakosságú település a Nádasmentén, Kolozs megyében, Romániában. A Magyar Nemzeti Helynévtár Program szakmai irányelveihez kapcsolódva készítettem itt helynévgyűjtést. Fontos, hogy egy adott településen az adatközlők minél szélesebb rétegével – mindkét nemből és minél több korosztályból – készítsünk interjút. Ebből következően lehetőség nyílik a szocionomasztikai vizsgálat elvégzésére is. Az előadás elsődleges célja tehát annak feltárása, hogy a helyi magyar lakosság, melyet egy névközösségnek tekintek, mennyire ismeri, és a mindennapi diskurzusban miként alkalmazza a mikrotoponimákat. A 2024–2025-ös élőnyelvi helynévgyűjtést megelőzően készült egy ellenőrző adatgyűjtés 2006–2007-ben, valamint egy az 1940-es években, amelyet Szabó T. Attila tett közzé. Ezeket a helynévgyűjtéseket összehasonlítva, a különböző korosztályokhoz tartozó adatközlőket kikérdezve vonhatunk le következtetést a szucsági helynevek ismeretének változását illetően.

A magyar lakosság mintegy hét százalékaival készítettem beszélgetést a félig strukturált interjú módszerét követve. A különböző korosztályokhoz – az idős, a középgenerációs és a fiatalabb korcsoportokhoz – tartozó adatközlők válaszait elemezve pontos kép rajzolódik ki a szucsági magyar lakosok ez irányú tudásáról. A helynévismeret mértékének általános csökkenése elsősorban az életmód megváltozásának köszönhető, de egyéb faktoroktól is függ, melyekre kitérek az előadásom során.

A HELYNÉVÁLLOMÁNY VIZSGÁLATA DÉL-DÉLKELET UGOCSA MEGYÉBEN

Kocán Béla

Vetési Albert Gimnázium, Veszprém

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program (MNHP) kutatásában Szatmár és Ugocsa vármegye történeti és élőnyelvi helynévanyagával foglalkozom. A névanyag feltárása ezen a területen leletmentő jelentőségű. Ugocsa megye néhány településének (Batár, Nevetlenfalva, Akli, Aklihegy) a névállománya több szempontból is kiemelt kutatási terület: egyrészt máig tartó népi-nyelvi érintkezés figyelhető meg a térségben, másrészt az ukrainai területen folyó háború miatt a magyarlakta kutatópontok népessége napjainkban jelentős átalakuláson esik át, harmadrészt a trianoni határ-

megvonás következtében az ugoccai kutatópontok az ukrán–román határszélén húzódnak, valamint domborzatilag is igen változatos területről van szó, ugyanis a sík és az erdős hegyvidék egyaránt megtalálható itt. Ezen tényezők hatással lehettek a történeti és az élőnyelvi helynévanyagra.

Előadásomban az Ugocsa megyei síkvidék (pl. Batár) és hegyvidék (pl. Aklihegy) névállományának összehasonlító vizsgálatát végzem el. Az élőnyelvi gyűjtés során is megtapasztaltam a történeti és az élőnyelvi névanyagban a hegyvidéki, elszigeteltebb település és a síkvidéki település névanyagában eltéréseket. A 19. század közepétől kezdődően a történeti anyag jelentős számú forrást biztosít a két település névanyagának összevető vizsgálatára. Hipotézisem, hogy a hegyvidéki terület sokkal inkább megőrző jellegű, míg a síkvidéki terület kevésbé. A kutatás célja, hogy a földrajzi adottságok és a történelmi–társadalmi változások milyen mértékben formálták a helynévanyagot.

A MAGYAR HELYNEVEK SZOMORÚ VILÁGA

Mikesy Gábor

Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft.

A helynevek egy nemzeti kultúra integráns részét képezik, alapvető kapcsolatot tartanak fenn a fizikai valóság, a társadalom szervezett részei (állam, kisebb területi egységek, lokális identitásokat őrző szerveződések stb.), illetve a szűkebb és tágabb környezetet megragadni (belakni, művelni, bejárni, tanulni, térképen tájékozódni stb.) óhajtó egyének, közösségek között. A helynevek forrásait, használatuknak módját, irányelveit tekintve több ágazat, több hivatalos és tudományos műhely külön utakat jár, aminek egy vesztese van: a nemzeti kultúra.

HELYNÉV-SZEMIOTIKAI TÁJKÉP: FÜLEK MAGYAR–SZLOVÁK UTCANÉVPÁRJAINAK NÉVADÁSI ÉS FORDÍTÁSI SAJÁTOSSÁGAI

Angyal László

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Az előadás Fülek jelenkori kétnyelvű (magyar–szlovák) utcanévállományának névadási és fordítási sajátosságait vizsgálja 76 utcanévpár elemzése alapján. Áttekinti a szlovákiai települések kétnyelvű utcanévrendszerére vonatkozó magyar és szlovák szakirodalmat, valamint az utcanévhasználatot és -szabályozást meghatározó szlovákiai jogi keretet. Az előadás kitér a füleki utcanévállomány 1989 utáni, társadalmi-politikai változásokkal összefüggő alakulására is. A kétnyelvű névpárok vizsgálata során az alábbi fordítási műveletek azonosíthatók: átvitel, átírás, névmegfeleltetés,

tükörfordítás (illetve részfordítás), valamint részleges modifikáció. Az utcanévreszek fordításában ezek az eljárások gyakran kombináltan jelennek meg.

A fordítási stratégia megválasztását jelentős mértékben befolyásolja az adott névrész eredete, különösen az, hogy tulajdonnévi vagy köznévi alapú lexikai elemről van-e szó. Az előadás az utcanévpárok funkcionális-szemantikai elemzésére is vállalkozik, feltárva a névadási motivációk és a fordítási megoldások közötti összefüggéseket. A közszavakból keletkezett utcanévek a hely valamely külső dologhoz vagy körülményhez való viszonyát, egyes tulajdonságait, illetve más helyekhez fűződő kapcsolatát fejezik ki. A kétnyelvű utcanév-szemiotikai tájképben a tulajdonnevek fordításának módjai figyelhetőek meg a vizsgált településen.

A TULAJDONNEVEK MINT MAGYARSÁGSZIMBÓLUMOK A KÉTNyelVŰ NÉVSZEMIOTIKAI TÁJKÉPben

Bauko János

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Az előadás a szlovák–magyar kétnyelvű környezet névszemiotikai tájképében megjelenő magyar tulajdonnevek etnikai identitásjelölő szerepével foglalkozik, melyek magyarságszimbólumoknak tekinthetők. A névszemiotikai tájkép a névtáblákon, köztereken lévő feliratokon, különböző felületeken megjelenő tulajdonneveket, valamint a nevekre utaló, nevekhez kíséző extralingvális jeleket foglalja magába. Kétnyelvű környezetben a kisebbségi nyelven feltüntetett (magyar) tulajdonnevek növelik a kisebbségi nyelv presztízsét, az egyéni és kollektív identitás kifejezői, etnikai identitásjelölő funkciójuk van. A szerző a szlovákiai magyar településekről származó képanyag segítségével szemlélteti a tulajdonneveket mint magyarságszimbólumokat.

AZ UTCANÉV-VÁLTOZTATÁS IDENTITÁSFORMÁLÓ HATÁSA KÁRPÁTALJA MAGYARLAKTA TELEPÜLÉSEIN

Karmacs Zoltán

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Előadásomban a kárpátaljai magyar lakta települések 1990-től bekövetkezett utcanévváltozásain keresztül szeretnék rávilágítani arra, hogy a települések utcanévei milyen hatást gyakoroltak a település nyelvi tájképén keresztül a magyar identitástudatra. Továbbá a névváltoztatás folyamatában hogyan jelent meg a kárpátaljai magyarság magyar identitástudata az új nevek kiválasztásában. Előadásomban az 1990–2021 közé eső időszakot tárom fel, külön elemezve a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus időszakának hatásait.